

forum for
natur og
friluftsliv
TROMS

Kvæfjord kommune
Kvæfjordtunet 1
9311 Brøstadbotn

27. mai 2013

Høringsuttalelse til kommunal planstrategi for Kvæfjord 2013 - 2016

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) Troms er kjent med at Kvæfjord kommune har sin kommunale planstrategi til offentlig høring og ønsker å komme med innspill.

Uttalelsen omhandler i hovedsak koblingen mellom folkehelse og friluftsliv.

Folkehelse / levekår

FNF Troms synes det er gledelig at Kvæfjord kommune satser på, og trekker fram, forebyggende helsearbeid som viktig i tiden framover, i tråd med samhandlingsreformen. Samhandlingsreformen setter kommunene i en nøkkelrolle ved å gi dem mer ansvar, i tillegg til å oppfordre til nærere samarbeid med frivillige lag og foreninger. FNF Troms minner om at kommunen må tenke folkehelse i hver en plan og at tematikken er sektorovergrepene. Folkehelseperspektivet må gå som en rød tråd gjennom alle planer og sektorer om en skal lykkes i å få en friskere befolkning. Det er mange faktorer som påvirker helsetilstanden vår, men blant de viktigste elementene for god folkehelse ønsker FNF Troms å trekke fram sosial kapital (inkludering, nettverk, tillit) og fysisk aktivitet, særlig kombinert med naturopplevelser.

FNF Troms er positiv til at kommunen trekker fram sin støtte og tette samarbeid med frivillig sektor, lag og foreninger. Foreningenes rolle som samlingspunkt for kulturelle og idrettslige aktiviteter, og dermed som trivselskapere, blir nevnt. Dette er flott, samtidig som vi gjerne skulle sett at folkehelseverdien trekkes ytterligere frem. Vi registrerer også at friluftsliv ikke er nevnt i planstrategien. En del tiltak med relasjon til friluftsliv er med, men vi savner en mer helhetlig strategi og plan rundt dette tema. FNF Troms ønsker i denne anledning å understreke friluftslivets betydning for folkehelse og håper dette vil bli inkludert og vektlagt i planstrategien. Friluftsliv er landets største enkeltkilde til fysisk aktivitet og 90 % av Norges befolkning deltar i løpet av året. Friluftsliv er førstevalget for de som ønsker å komme i form, de innaktives foretrukne aktivitet, har lave investeringskostnader, er lavterskel og sosialt utjevne. Friluftslivet favner bredt og fanger ofte opp de som faller utenfor konkurransebasert aktivitet, samt er en aktivitet hvor nettverk dannes og styrkes. Friluftsliv har dokumentert positiv effekt på fysisk og psykisk helse, og flere forskningsrapporter viser at naturopplevelser kombinert med fysisk aktivitet er blant de viktigste faktorene for vår totale helsetilstand. I tillegg har friluftsliv stor egenverdi.

FNF Troms, c/o Bioforsk Nord Holt, Pb. 2284, 9269 Tromsø
Tlf: 4141 7339 E-post: troms@fnf-nett.no Internett: www.fnf-nett.no/troms

FNF Troms er et samarbeidsforum for 13 natur- og friluftslivorganisasjoner i Troms som representerer rundt 15000 medlemmer. Medlemsorganisasjoner: Troms Turlag, Harstad Turlag, Norges Turmarsjforbund Troms, Naturvernforbundet i Troms, 4H Troms, KFUK-KFUM-speiderne Troms, Troms Fylkeskystlag, Troms Orienteringskrets, Norges Jeger- og Fiskerforbund Troms, Nord-Troms Krets av Norges Speiderforbund, Framtiden i våre hender Tromsø, Nord-Norsk Botanisk forening, Tromsø Casting- og Fluefiskeforening.

I den nye folkehelseloven fremheves det at kommunen skal bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller og fremme folkehelse innen de oppgaver og med de virkemidler kommunen er tillagt. Det foreslås også at kommunene i forbindelse med kommunal planstrategi skal ta stilling til folkehelseutfordringene i kommunen. Vi ser at Kvæfjord, i likhet med de fleste kommuner i Troms, har både noen positive trender å vise til, samt noen trender som er ønskelig å snu, for eksempel knyttet til livsstilsrelaterte sykdommer. En av de største utfordringene som trekkes fram er blant annet knyttet til overvekt og inaktivitet. Vi er glade for at forebyggingsfokuset allerede er prioritert i Kvæfjord og at det er opprettet en Frisklivssentral. FNF Troms ønsker gjerne å bidra med noen supplerende forslag til tiltak som vil kunne stimulere til mer fysisk aktivitet. Vi anbefaler at alle delplaner, temaplaner osv bør omtale folkehelseperspektivet og hvordan dette kan ivaretas i den enkelte plan. Vi vil også påpeke at når større tiltak og reguleringer planlegges, må det være en hovedregel at det skal kreves og gjennomføres helsekonsekvensutredning av tiltaket/reguleringen.

FNF Troms anbefaler Kvæfjord kommune å prioritere en økt satsing på friluftsliv som en sentral strategi for å bedre folkehelsen og levekårene i kommunen. Dette vil også virke positivt inn på livsglede, bolyst og omdømme, samt bidra til næringsutvikling. Gjennom å gjøre enkle tiltak som stimulerer til økt friluftslivsaktivitet vil kommunen få mye igjen for hver investerte krone.

FNF Troms mener følgende strategier og tiltak vil være viktige for å bedre folkehelsen og livskvaliteten i kommunen:

Tilrettelegging for friluftsliv og uteaktivitet i barnehage og skole

FNF Troms mener at et av de viktigste forebyggende tiltakene en kan iverksette for bedret folkehelse er å gjennomføre gode tiltak rettet mot barn og unge. Kommunens skoler og barnehager må i størst mulig grad settes i stand til å ha et høyt og kunnskapsbasert fokus på fysisk aktivitet/friluftsliv og sunt kosthold. Områdene rundt skoler og barnehager bør sikres og evt. tilrettelegges, slik at ungene er mest mulig aktive både på dagtid og i fritiden.

FNF Troms anbefaler å satse målrettet på aktivitet i uteområder under læringsprosessen i barnehager og skoler. Gode, eksisterende tiltak er for eksempel "Den naturlige skolesekken" eller "Læring i friluft". Hovedmålet til sistnevnte er *mer og bedre uteaktivitet i barnehage, grunnskole og SFO*. "Læring i friluft" forener læringsmål, fysisk aktivitet, naturopplevelser og sosialt miljø på en effektiv måte. Et godt forankret pedagogisk innhold når en er ute, og uteaktivitet som relateres til lærerplanen i Kunnskapsløftet og Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, er verdifulle og langsiktige folkehelse tiltak. I den nye folkehelsemeldingen står det blant annet at *"tilrettelegging for daglig fysisk aktivitet i skolen fremmer ikke bare fysisk form, helse og trivsel, men også læringsmiljø og skoleprestasjoner"*.

Sti- og løypeplan

FNF Troms anbefaler kommunen å utarbeide en sti- og løypeplan. Denne skal sikre forvaltningen av eksisterende turløper, kartlegge behovet for nye løyper og sørge for etablering av disse. I tillegg skal planen bidra til å legge til rette for aktiv transport (til fots eller pr. sykkel) mellom bosted, grønt områder, skoler osv. Behovet for en slik helhetlig plan er stort.

FNF Troms vil presisere at turstier/turløyper er den anleggstypen den norske befolkningen bruker mest. Dette er langt hyppigere brukt enn for eksempel helsestudio og idrettshaller. Begge deler er selvfølgelig viktig, men aktivitetsformene med størst potensial til å øke aktivitetsnivået blir i dag gitt lavest prioritet. De økonomiske virkemidlene er i dag ikke tilpasset målene om å øke andelen fysisk aktive og samtidig redusere sosiale ulikheter. FNF Troms mener en økt satsing på friluftsliv og på sti- og løypeplan er et viktig steg i riktig retning og håper kommunen vil trekke fram dette i

kommunal planstrategi. FNF Troms oppfordrer også Kvæfjord kommune til å prioritere slike anlegg (stier og turløyper) i sin behandling av spillemiddelsøknader.

Strategier for fysisk aktivitet i friluft i vinterhalvåret

Kommunen bør ha særlige strategier for fysisk aktivitet i friluft i vinterhalvåret. Inaktive grupper trenger særlig stimuli til å komme opp og ut i den kalde og mørke årstiden. Som stikkord kan nevnes: Små isflater ved skoler og boområder, strøsandiltak for eldre, differensiert tilrettelegging for ulike brukergrupper av skiløyper/lysløyper, parkeringsplasser og brøyting.

Samarbeid med frivillige organisasjoner

Arbeidsformen for folkehelsearbeidet må være sektorovergrepene og også omfatte frivillig sektor. FNF Troms synes det er positivt at verdien av de 80 registrerte lag og foreninger vektlegges, og det er oppløftende at kommune har en frisklivssentral. Kommunen bør også kunne legge til rette for frikjøp av frivillighet på dagtid. I tillegg bør kommunene i større grad kunne ta et mer aktivt ansvar for å aktivisere inaktive grupper, samt innføre rutiner på å koble inaktive grupper opp mot aktivitetstilbudene i de frivillige organisasjonene for en reell og aktiv samhandling. Særlig egnede arenaer for denne koblingsfunksjonen er folkehelsekoordinator, familiesenter/helsestasjon, støttekontaktordningen, frisklivssentral, frivillighetssentral, FYSAK, psykisk helsevern og fysioterapeut.

Sikre friluftsområder for allmennheten

FNF Troms vil understreke viktigheten av å sikre friluftsområder for allmennheten og for framtidige generasjoner. Områdene kan sikres gjennom statlig sikring eller gjennom plan. FNF Troms vil presisere at nærfriluftsområder og lavterskelområder i nærheten av hvor folk bor er særlig viktig. Selv om ikke Kvæfjord har en særlig tett befolkning, er det å sikre grønne korridorer, ”100-meterskoger”, ”by- / landsbyfjell”, barnetråkk osv essensielt for å tilrettelegge for at folk flest naturlig tar aktive valg i hverdagen. Dersom et grøntområde ligger lenger unna enn 500 meter fra boligen synker aktiviteten med nærmere 60 %. Kommunen må søke å ivareta de viktige områdene, særlig ved skoler, barnehager og boligområder, og båndlegge disse gjennom kommuneplanens arealdel. For å lykkes i å ivareta og planlegge for helsebringende grøntområder i nærmiljøet er det viktig å blant annet tenke på nærheten til bolig, at få eller ingen barrierer hemmer bruken og et variert innhold som resulterer i mangfoldige opplevelser.

FNF Troms mener det er viktig at kommunen har minimum et friluftsområde som er tilgjengelig for alle gjennom universell utforming. Vi vil også understreke at ”alle” nødvendigvis ikke må ha tilgang på alt. De aller fleste har behov for utfordringer i ulik grad og urørt natur er også en form for tilrettelegging. God, differensiert tilrettelegging må formes gjennom strategisk planlegging.

Friluftslivsområdene må tilrettelegges og driftes slik at de framstår som attraktive områder til bruk for hele befolkningen. For å møte folkehelseutfordringene trengs det økte økonomiske virkemidler i hele tiltakskjeden: sikring, tilrettelegging, forvaltning og drift, informasjon og aktivitetstiltak. Kvæfjord kommune har Austerfjordbotn som statlig sikret område og vi håper området blir godt ivaretatt og kan gi mye friluftsglede til allmennheten.

FNF Troms vil også understreke viktigheten av å ivareta de inngrepsfrie naturområdene som finnes i kommunen. I 20-årsperioden 1988 - 2008 tapte Kvæfjord ca. 10 km² inngrepsfrie områder i sone 1 (3–5 km), og det finnes kun 1,2 km² villmarkspregede områder igjen i kommunen (>5 km). Ifølge Direktoratet for Naturforvaltning forsvinner det aller mest inngrepsfri natur i Nord-Norge, noe som gir oss et særlig ansvar for å ta godt vare på de gjenværende områdene.

Vi anbefaler også å ta aktivt i bruk kartleggingene og verddivurderingene av friluftsområder fra prosjektet som ble satt i gang av Troms fylkeskommune. Å satse på Kvæfjords vakre og storslagne

natur vil både styrke folks trivsel og kommunens omdømme. Det vil også styrke turisme og reiselivsnæringen.

Aktiv bruk av kysten og fjorden

Troms og Kvæfjord har en fantastisk kyst og et fjordlandskap som byr på storslagne opplevelser, tradisjoner og historie. Vi ber om at kysten og fjorden med sine flotte muligheter for friluftsliv blir vektlagt i større grad. Seiling, roing og padling er aktiviteter som gjennom samarbeid med klubber og kystlag er aktiviteter som går an å gjennomføre uten store kostnader. Et konkret mål kan være at elevene skulle kunne ro eller padle før de forlater grunnskolen. Vi oppfordrer til samarbeid med blant annet Kvæfjord kystlag om dette.

Gullesfjorden er en lang og vakker fjord som er rik på kulturhistorie og som er omkranset av et særegent landskap. Store deler av fjorden er også veiløst, noe som gir området ytterligere verdi. FNF Troms anbefaler at kommunen satser på fjordlandskapet og naturarven i reiselivssammenheng, stedsutvikling og til gode opplevelser for folk flest.

Innfallsporter til friluftsområder

Det er viktig å sikre og tilrettelegge attraktive og funksjonelle innfallsporter til friluftsområdene i kommunen og nærområdene. Dette innebærer blant annet gode parkeringsmuligheter og tydelig skilting og merking, gjerne med informasjonstavle for området ved startpunktet. FNF Troms ser et særlig potensiale for Kvæfjord ved at kommunen ligger rett ved Møysalen nasjonalpark. Det er viktig å se mulighetene for verdiskapning og stedsutvikling rundt dette. Vi anbefaler at innfallsporene til området gjøres attraktive, og tenker da særlig på stien innover Løbergsdalen (og tilhørende startpunkt) som går til Vesterålen Turlag sin Snyttindhytta og videre inn i nasjonalparken. Denne stien, som starter i Løbergbukta, er den mest brukte løypa til Snyttindhytta. Vi vil også minne om at Gullesfjordbotn, nå etter byggingen av Lofast og E10, er den viktigste innfallsporten til Raftsundet og Lofoten. FNF Troms mener dette bør legges til grunn for stedsutvikling i indre deler av Kvæfjorden.

Møteplasser

Å tilrettelegge for møteplasser i friluft er et effektivt og nyttig virkemiddel for å kombinere fysisk aktivitet, naturopplevelser og sosiale nettverk.

Fra anleggsbygging til aktivitet

I arbeidet med økt fysisk aktivitet bør kommunen prioritere enkle, lavterskel aktivitetstilbud som er tilgjengelig for alle, framfor store ressurskrevende idrettsanlegg med høy brukerterskel.

Kommunedelplan for fysisk aktivitet og naturopplevelser

I oversikten over kommune(del)planer merker FNF Troms seg at Kvæfjord har en kommunedelplan for ”anlegg og områder for idrett og fysisk aktivitet” som skal rulleres i 2014. Det er positivt at det finnes en plan for dette. Likevel savner vi en plan for friluftsliv, eller en som mer åpenbart inkluderer dette viktige temaet. Vi oppfordrer at friluftsliv enten inkluderes i plannavnet, eller at kommunen utarbeider en ”kommunedelplan for fysisk aktivitet og naturopplevelser”. På denne måten kan en forene både organisert og uorganisert fysisk aktivitet, både idrett og friluftsliv, strategisk legge til rette for gode opplevelser og bedret folkehelse, samt få en mer balansert og effektiv bruk av spillemidlene.

Friluftsråd

FNF Troms anbefaler Kvæfjord kommune å jobbe for å etablere et friluftsråd i Sør-Troms, eventuelt å tilslutte seg et allerede eksisterende friluftsråd i planperioden. Interkommunale friluftsråd vil være et kompetansesenter for friluftsliv og bidra til mer effektiv utnytting av

ressurser, regionale prioriteringer, utgiftsfordeling mellom kommunene og koordinering av statlige, fylkeskommunale og kommunale midler. Friluftsråd tilrettelegger og stimulerer til økt aktivitet og er en solid folkehelseaktør. De er også en viktig samarbeidspartner for frivillige natur- og friluftsansjoner. Friluftsliv kjenner ikke kommunegrensene og et interkommunalt samarbeid vil kunne være et effektivt og riktig grep for å ivareta folkehelse, trivsel og naturopplevelser i regionen. Jo flere gode krefter som sammen kan dra i riktig retning, jo bedre er det.

FNF Troms mener:

Friluftslivets plass i forebyggende og helsefremmende arbeid må styrkes vesentlig. Kommunal planstrategi gir en utmerket anledning til å sette større fokus på friluftslivets betydelige rolle i folkehelsearbeidet. De økonomiske virkemidlene er i dag ikke tilpasset målene om å øke andelen fysisk aktive og samtidig redusere sosiale ulikheter. FNF Troms mener en økt satsing på friluftsliv er et viktig steg i riktig retning og håper kommunen vil trekke fram dette i kommunal planstrategi.

Klima og energi

FNF Troms synes det er positivt at Kvæfjord har utarbeidet en kommunal klima- og energiplan med mål om reduksjon av klimagasser og mer effektiv energiutnyttelse. FNF Troms oppfordrer til at nettopp energisparing og energieffektivisering bør ha hovedfokus innunder dette feltet i tiden fremover. Her bør det settes ambisiøse mål. Det er per i dag mange småkraftsøknader inne i Troms, og i Kvæfjord kommune ligger det per i dag fire søknader inne hos NVE. FNF Troms anbefaler Kvæfjord å være oppmerksom på sumeffekter og ha virkningsfulle metoder for å unngå at eventuelle utbygginger går ut over viktige verdier for natur, friluftsliv, folkehelse, biologisk mangfold m.m. FNF Troms ber Kvæfjord være varsomme med nye utbygginger og minner om den store verdien av energieffektivisering, samt Nordland sitt store energioverskudd på 40 %.

Samferdsel

Samferdsel er et virkemiddel for å oppnå gitte samfunns mål, og god og strategisk planlegging innen dette temaet vil kunne gi positive ringvirkninger for hele befolkningen. FNF Troms vil særlig trekke fram et samfunns mål som vi mener samferdselssektoren burde vektlegge i særlig grad – folkehelsen. FNF Troms mener at denne målsetningen bør spesifiseres både i planstrategien og i trafiksikkerhetsplanen.

Et av de mest effektive folkehelsegrepene innen samferdselssektoren er en økt satsing på gang- og sykkelveier. Gåing og sykling er miljøvennlig og helsefremmende transport som må fremmes aktivt i en moderne samferdselspolitikk. En friskere befolkning er den beste investeringen for fremtiden og i nasjonale forventninger til planstrategien heter det at *planlegging av sykkel- og gangveier vektlegges*. FNF Troms synes det er positivt at kommunestyret har pekt på behovet for trafiksikring med skille mellom motorisert trafikk og myke trafikanter gjennom de bebygde områder i Kvæfjord, men vi mener at tiltak for gående og syklende må løftes opp og prioriteres ytterligere i planstrategien. Å la helse inngå i planens overordnede mål vil endre på denne prioriteringen. Dette vil også ivareta samhandlingsreformens mantra om ”helse i hver en plan”.

FNF Troms vil understreke at det er særlig viktig å ha oppmerksomhet mot trygge skoleveier slik at barn og unge kan gå og sykle til skolen. Det er også nødvendig å tilrettelegge for sykkelparkeringer. Arbeidet med utbygging av turveger for friluftsliv må ses i sammenheng med anlegging av gang- og sykkelveier for transport. Dersom de rette løsningene velges og utformingen gjøres med høy kvalitet, kan slike strukturer også benyttes til friluftsliv. FNF Troms deltar gjerne i et videre samarbeid. Vi ønsker også å understreke behovet for utfartsparkeringer, samt vedlikehold og brøyting av disse.

Til slutt vil vi nevne at en ytterligere satsing på kollektivtransport er nødvendig. Planstrategien bør bidra til å fremme kollektivbaserte naturopplevelser, noe som både er god helse- og klimapolitikk, samt også ganger reiselivet. I denne forbindelse er det viktig å ivareta fergesamband, noe som også ivaretar sykkelmulighetene.

Vi tar gjerne mot henvendelser fra kommunen i saker og områder som berører våre medlemmers interesser.

FNF Troms ønsker Kvæfjord kommune lykke til med å ferdigstille den kommunale planstrategien.

For Forum for Natur og Friluftsliv Troms
Eivind Høstmark Borge
Fylkeskoordinator

Kopi:
Fylkesmannen i Troms
Troms Fylkeskommune